

HOLDİNG ŞİRKETLERDE MALİ TABLOLARIN KONSOLİDASYONU

Fikret OTLU*

Özet: Günümüzde ulusal sınırların ortadan kalkması işletmeler arasındaki rekabete hız kazandırmıştır. İşletmelerin artan rekabet karşısında varlıklarını sürdürebilmeleri gayretleri işletmeler arasında her alanda işbirliğini zorunlu hale getirmiştir. Bu işbirliğinin en önemli gerçekleşme biçimlerinden birisi holdingleşmedir denilebilir. Holding şirketlerin düzenledikleri mali tablolar kendileri hakkında bilgi sunmakta olup, holdinglerin iştirake bulunduğu diğer işletmeler hakkında bilgi sunmamaktadır. Bu nedenle holdinge dahil şirketlerin durumu hakkında ve holdingin genel durumu hakkında bilgi edinebilmek için finansal tabloların konsolide edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, değişik konsolidasyon yöntemlerinin neler olduğu, konsolide finansal tablolardan yararlanma sınırları açıklanmış olup, gruba dahil işletmeler tarafından hazırlanan bilançoların konsolidasyonu Türkiye Muhasebe Standartları ve Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri çerçevesinde bir örnek üzerinde incelenmiştir.

I. Giriş

Son yıllarda dünyada her alanda çok hızlı bir biçimde yaşanmakta olan küreselleşme hareketi, muhasebe uygulamalarında da etkili olmuştur. Muhasebe uygulamalarında uluslararası ortak bir dilin geliştirilip uygulamaya konulması çalışmaları ilk olarak Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından başlatılmıştır. Topluluğa üye ülkelerdeki muhasebe uygulamalarının standartlaştırılarak uygulama birliğinin sağlanması konusunda Avrupa Birliği Yönergeleri hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. Daha sonra son 20 yılda dünyada çok hızlı bir şekilde yaşanmakta olan ekonomik ve teknolojik gelişmeler Avrupa Birliği Yönergelerinin, üye ülkelerdeki işletmelerin ihtiyaçlarını karşılayamamasına yol açmıştır. Başlangıçta, Avrupa Birliği ülkeleri tarafından geliştirilmeye çalışılan “*Muhasebe Harmonizasyonu*” stratejisi yerini “*Uluslararası Muhasebe Harmonizasyonu*” stratejisine bırakmıştır. Bu konuda (International Accounting Standard Committee) IASC ve IOSCO örgütleri tarafından yapılan çalışmalar sonucu uluslararası sermaye piyasalarında geçerli muhasebe standartlarının geliştirilmesi konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Uluslararası Muhasebe Standartları hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Uluslararası alanda yapılan bu çalışmalar Türkiye’de de etkisini göstermiş olup, Türkiye’nin Avrupa Birliğine girme çalışmaları sonucunda, Türkiye muhasebe uygulamalarının Avrupa Birliği muhasebe uygulamaları ile uyumlaştırılması ve tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi

* Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak amacı ile 30 Nisan 1981 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu çıkarılmıştır. Daha sonra Maliye Bakanlığı tarafından düzenlenerek 26 Aralık 1992 tarih 21447 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak 1 Ocak 1984 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan “*Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği*” yayımlanmıştır. Bu tebliği daha sonraki tebliğler izlemiş olup bunların içerisinde “*Tek Düzen Hesap Planı ve İşleyişi*” tebliği ile ülkemizdeki muhasebe uygulamalarındaki farklılık büyük ölçüde giderilerek uluslararası standartlara uyum konusunda önemli adımlar atılmıştır. Maliye Bakanlığı tarafından yapılan önemli çalışmalardan birisi de 1989 yılında kabul edilerek yasalaşıp “*Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebecilik ve Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik*” adıyla yayınlanan 3568 sayılı kanuna dayanılarak hazırlanan “*Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği*” ne (TÜRMOB) ilişkin yönetmeliğin yayınlanmasıdır. Bu yönetmelik muhasebe ve denetim alanlarında ilke ve standartlar belirleme yetkisini TÜRMOB’a vermiş olup 1994 yılında TÜRMOB bu yetkiye dayanarak Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu’nu (TMUDESK) kurmuştur.

Bu kurul tarafından yapılan çalışmalar sonucunda hazırlanan Türkiye Muhasebe Standartlarının 11 tanesi 1 Ocak 1987 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuş olup bunların dışında 30 adet Türkiye Muhasebe Standardı’nın hazırlanması konusunda çalışmalar devam etmektedir. Yürürlüğe konulan 11 adet standarttan birisi de “*Türkiye Muhasebe Standardı - 5. Konsolide Finansal Tablolar Standardı*”dır.

Bu çalışmada, finansal tabloların konsolidasyonu incelenmiş olup çalışma iki bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde holding şirketler ve bağlı ortaklıklar tarafından düzenlenen bilançoların konsolidasyonu ele alınmış olup gelir tablosunun konsolidasyonu ise ikinci bölümde incelenmiştir.

II. Holding Şirketler Hakkında Genel Bilgiler

A. Holding’in Tanımı:

Başka şirketlerin hisse senetlerini elde ederek bunları kontrol altına alan kuruluşlara holding denilmektedir.(Çetiner, 1996: 90) Başka bir ifade ile holding, bir şirketin, en az başka bir şirketin sermayesine onun yönetimine etkili olabilecek oranda katılan bir şirket olarak tanımlanmaktadır.(Akdoğan ve Tenker, 1988: 215) Hukuk sistemimizde holding şirketlerle ilgili özel bir yasal düzenleme bulunmamakta olup sadece T.T.K. nun 466. maddesinde “..... gayesi esas itibariyle başka şirketlere katılmaktan ibaret olan holding şirket.....” denilmek suretiyle holdingin tanımı yapılmıştır.

Ülkemizde holdingler, anonim şirket olarak kurulmaktadır. Topladıkları sermayeyi, ya kendisinin kurduğu ya da kurulmuş şirketlerin hisse senetlerine yatırarak bu şirketlerin yönetimine iştirak etmektedirler. Bu açıdan

bakıldığında holding, bir şirket türü olmayıp bir işletmecilik türüdür. Yani, diğer işletmecilik türlerinden olan imalat, turizm, pazarlama, hizmet, inşaat vb. faaliyetler gibi holdingler de iştirakçilikle uğraşmaktadırlar (Levis ve Firth, 1985; 262).

Modern işletme uygulamalarının önemli özelliklerinden birisi; işletmenin diğer işletme veya işletme gruplarına ortak olmalarıdır. Örneğin, İngiltere’de 300 adet Limited Şirket üzerinde yapılan bir araştırmada, işletmelerin büyük bir çoğunluğunun başka işletmelere ortak olduğu ortaya çıkmıştır. (Levis ve Firth, 1985; 262).

Holding şirketin amacı, iştirakte bulunduğu şirketin yönetiminde etkili olmak olduğu için iştirak tutarının bu amacı gerçekleştirecek bir oranda olması gerekir. Bu oran, iştirak edilen şirketin hisse senetlerinin en az %51’i dir. (Anthony ve Reece, 1983: 372). Ancak bu oran holding şirket sayılmanın mutlak bir şartı olmayıp pratikte bu oran %10’a kadar düşebilmektedir. İştirak edilen şirketin hisse senetleri çok geniş bir halk tabakasına yayılmış ise çok düşük oranda hisse senedine sahip olmak suretiyle şirketin yönetiminde etkili olunabilmektedir. (Hatipoğlu, 1996: 361).

Holdingler, iştirak ettikleri şirketlerin hisse senetlerini şu kaynaklardan sağlarlar (Ataman, 1995: 143).

- 1- Sermaye piyasasından satın alma yolu ile,
- 2- Şirketin kuruluşuna, kurucu ortak sıfatıyla katılma ile,
- 3- Şirketin sermaye artırımında, sermaye taahhüdü ile,

B. Holdingleşmenin Nedenleri:

- 1- Holdingleşmenin sağlayacağı büyük yatırım gücünden faydalanmak. (Durmuş, 1986: 387).
- 2- İştirakte bulunduğu şirketlerin finansman ihtiyacını karşılamak. (Hatipoğlu, 1996: 361).
- 3- Holdingleşmenin sağladığı güçten yararlanarak daha kolaylıkla ve güvenle kredi sağlamak (Durmuş, 1986: 387).
- 4- Karşılıklı yatırım yoluyla sermaye bazının genişletilmesi. (Çetin, 1997: 9).
- 5- Bağımsız birimler kurulması yolu ile riskin dağıtılması. (Çetin, 1997: 9).
- 6- Borçtan yararlanma ya da kaldıraç oranının yükseltilmesi. (Durmuş, 1986: 387).

C. Holding Türleri:

Holdingler değişik açılardan sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar aşağıdaki gibidir.

1. Saf Holding-Karma Holding:

Bazı holdinglerin bütün aktifleri diğer şirketlerin hisse senetlerinden oluşur.(Hatipoğlu, 1996: 361) Bu tür holdingler başka bir faaliyette bulunmazlar. Bu tür holdinglere saf holding denilmektedir. Bazı holdingler ise başka şirketlere iştirak etmekle birlikte buna ek olarak başka faaliyetlerde de bulunabilirler. Bu tür holdingler ise karma holding olarak adlandırılmaktadır.(Durmuş, 1986: 387)

2. Yatay Holding - Dikey Holding:

Yatay holding farklı uğraşı konularındaki şirketleri bünyesinde toplayan holding türüdür. Dikey holding türü ise bir üretimin tüm aşamalarını gerçekleştirmek için kurulmuş şirketleri bünyesinde toplar. Örneğin demir çelik endüstrisinde kurulmuş holdingler, demirin topraktan çıkarılıp, ürün haline getirilmesi ve satışına kadar geçen aşamalarda oluşturulan şirketlerin tümünü yönetimi altında toplamaktadır.(Akdoğan ve Tenker, 1988: 218)

3. Ana Holding - Ara Holding:

Holding piramidi içindeki yere göre yapılan sınıflamadır. Ana holding piramidin tepesinde olan şirkettir. Ara holding, ikinci ve sonraki basamaklarda yer alan holdinglerin her birine verilen addır.(Durmuş, 1986: 387)

D. Holdinglerin Düzenlemek Zorunda Olduğu Mali Tablolar:

Holding şirketlerde diğer bütün şirketler gibi işletmenin ekonomik ve finansal yapısını yansıtan mali tabloları düzenlemek zorundadırlar. Bu tabloların başında bilanço ve gelir tablosu gelmektedir. Bu tabloların düzenlenmesi hukuki olduğu kadar ekonomik bir zorunluluktur. Finansal tablolar, bir işletmenin belli bir dönemdeki faaliyetlerinin finansal bir özetini işletmeyle ilgili kişi ve kuruluşlara aktarmak suretiyle bu kişi ve kuruluşların işletme hakkında ayrıntılı bilgilere sahip olabilmesi amacıyla hazırlanmaktadır.

Holding şirketler tarafından hazırlanan finansal tablolar holdinge bağlı birden fazla şirketin faaliyet sonuçlarını birleştirip ilgili kişi ve kuruluşlara sunması bakımından bu tabloların hazırlanması diğer işletmeler tarafından düzenlenen mali tablolara göre daha bir önem arz etmektedir.

III. Konsolide Finansal Tablolar

A. Tanımı

Konsolide finansal tablolar, ayrı tüzel kişiliklere sahip işletmelerin aktiflerinin, borçlarının, öz kaynaklarının, gelirlerinin ve giderlerinin bir araya getirilmesi sonucu elde edilen tablolarıdır.(Akdoğan ve Tenker, 1988: 218)

Başka bir ifade ile konsolide tablolar "... iki ya da daha fazla bağlı teşebbüslerin sanki bir organizasyon içerisinde görünüyormuşcasına bilanço ve

işletme sonuçlarını gösteren tablolardır." (Çetin, 1997: 8) şeklinde tanımlanmaktadır. Konsolide edilmiş mali tablolar aynı zamanda "*Birleştirilmiş Mali Tablolar*" olarak adlandırılmaktadır (Güvemli, 1990: 17).

Konsolide finansal tablolar; TMUDESK tarafından hazırlanan Türkiye Muhasebe Standartlar'ında "*Ana ortaklığın unvanı altında düzenlenen ve ana ortaklık ile bağlı ortaklığın ve kontrol gücü ana ortaklıkta olan iştirakçilerin konsolidasyon yöntemi uygulanmak suretiyle varlıklar, yabancı kaynaklar, öz kaynaklar gelir ve karlar ile gider ve zararlarını bir bütün olarak gösteren.....*" tablolar olarak tanımlanmaktadır (TMUDESK, 1997: 68).

Yine benzer bir biçimde, Sermaye Piyasası Kurulu, Seri: XI No: 10, Sermaye piyasasında Konsolide Mali Tablolara ilişkin ilke ve kurallar hakkındaki tebliğ, madde 2'de konsolide finansal tablolar "*Ana ortaklığın unvanı altında düzenlenen ve ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların varlık, borç, sermaye, gelir ve giderlerini finansal durumdaki değişikliklerini bir bütün olarak gösteren, dipnotlarıyla birlikte konsolide bilanço, konsolide gelir tablosu ile bu tabloların eki konsolide mali tabloları ifade eder.*" şeklinde tanımlanmıştır (Methibay, 1996: 595).

B. Konsolide Finansal Tabloların Düzenleniş Amacı:

Bir holding şirket, birbirinden ayrı tüzel kişiliklere sahip bir veya birden fazla şirketin yönetimini elinde bulundurmaktadır. Holding şirket dahil, holdinge bağlı bütün şirketler kendi finansal tablolarını düzenlemek zorundadırlar. Holding şirket, bağlı şirketlerin her birinin düzenlediği mali tabloları incelemek suretiyle ancak her bir şirketin durumu hakkında bilgi sahibi olur. Tek tek elde edilen bu sonuçlarla holdingin genel durumu hakkında bir yargıya ulaşmak mümkün olamaz. İşte bu nedenle holdinge bağlı tüm şirketlerinin mali tablolarının holdingin mali tabloları ile birleştirilmesi sonucu konsolide mali tablolar elde edilerek holdingin genel durumu hakkında anlamlı bilgiler elde edilir.

Bağlı şirketlerin bilanço ve gelir tablosu gibi temel mali tablolarının holding bünyesindeki tüm ekonomik ve finansal faaliyetlerin birlikte değerlendirilmesine olanak sağlamak açısından bir araya getirilmesi, konsolidasyon çalışmaları ile sağlanır. Konsolide edilmiş mali tabloların düzenlenmesinin nedeni, holding bünyesinde bulunan yavru şirket sayısının artması ve bunların gerek ülke içinde ve gerekse ülke dışında faaliyetlerini yaygınlaştırmaları sonucunda, ortaklara ve üçüncü kişilere bilgi vermek ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda holdingi oluşturan yavru şirketlerin, holding yönünden tek bir işletme gibi değerlendirilmesi ve temel kararların alınması olanağı doğmuş olmaktadır (Ataman, 1997: 491).

Nitekim S.P.K. söz konusu tebliği md. 3'de konsolide mali tabloların düzenleniş amacı "*topluluğa dahil ana ortaklık ile bağlı ortaklıkların varlık, borç, sermaye, gelir ve giderlerin tek bir ortaklıkmiş gibi göstererek topluluğun*

mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında gerçek ve doğru bilgi vermektedir” şeklinde belirtilmiştir.(Methibay, 1996: 595)

C. Finansal Tablolar Konsolidasyonunun Genel Esasları:

Konsolide edilen finansal tabloların geçerli ve anlamlı olabilmesi bazı koşulların yerine getirilmesiyle mümkündür. Bu koşullar aynı zamanda finansal tabloların konsolidasyonunda uyulması gereken kriterler olup, Türkiye Muhasebe Standardı-5, Konsolide Finansal Tablolar Standardı Madde-13 ve Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ, Seri: XI, No: 10, Md. 5’de belirlenmiş bulunmaktadır. Bu ilkeler aşağıdaki gibidir.

1- Mali tabloları konsolidasyona tabi tutulacak şirketlerin muhasebe standartlarının aynı olması. Farklı muhasebe standartlarının uygulanması halinde gerekli düzeltmelerin yapılarak, gerekli uygunluğun sağlanması.

2- Topluluğa dahil şirketlerin finansal tabloları farklı muhasebe politikaları benimsenerek düzenlenmiş ise muhasebe politikalarının neden olduğu farklılıklar giderilmelidir. Muhasebe politikalarının neden olduğu farklılıklar tam olarak hesaplanamaz ise yapılacak düzeltme işlemleri belli varsayımlara ve tahminlere göre yapılır. Düzeltme yapılamayan farklılıklar ise dipnotlarda belirtilir.

3- Topluluğa dahil şirketlerin hesap dönemlerinin kapanış tarihlerinin aynı olması. Hesap dönemlerinin kapanış tarihleri farklı ise her bir şirket için ana ortaklığın hesap dönemi dikkate alınarak hazırlanacak özel finansal tablolar konsolidasyona esas alınır. Ancak özel finansal tabloların hazırlanması mümkün olmaz ise hesap dönemlerinin kapanış tarihleri arasındaki fark 3 ayı geçmemek üzere ortaklıkların finansal tabloları düzeltilerek konsolidasyona tabi tutulmalıdır.

Bu kriterlerin yanında, konsolide finansal tablolardan beklenen yararların sağlanabilmesi için şu unsurların da dikkate alınması gerekir.

1- Holdinge bağlı şirketlerin bilanço kalemlerini değerlemede aynı değerlendirme ölçülerini kullanıyor olması,(Durmuş, 1986: 389)

2- Holding şirket ile bağlı şirketlerin faaliyet konularının aynı veya benzer olması, (Akdoğan ve Tenker, 1988: 219)

3- Holding şirket ile bağlı şirketlerin aynı muhasebe hesap planını kullanıyor olması. (Akdoğan ve Tenker, 1988: 219)

D. Konsolidasyon Yöntemleri:

Finansal tablolar konsolide edilirken çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler; Brüt Konsolidasyon ve Net Konsolidasyon olmak üzere iki tanedir.

1. Brüt Konsolidasyon

Brüt konsolidasyon ya da tam konsolidasyon olarak adlandırılan bu konsolidasyon yönteminde, ana şirketin yavru şirketteki iştirak oranına bakılmaksızın, yavru şirketin tüm varlık ve borçları konsolide bilançoda gösterilir (Altuğ, 1986: 241).

Diğer bir ifade ile tam konsolidasyon, sermayelerinin tamamına sahip olunmasa da, finansal kurumlar topluluğuna dahil olan ve konsolidasyon kapsamına alınan kuruluşların karşılıklı hesaplarının "*Konsolide Mali Tablolar Çalışma Formu*" üzerinde mahsup edilmesi suretiyle ana ortaklık haricindeki diğer ortaklıkların aktif, pasif, gelir, gider ve gayri nakdi yükümlülüklerinin tamamının ana ortaklığın aktif, pasif, gelir, gider ve gayri nakdi yükümlülükleri ve konsolide mali tablo hazırlama kurallarına uygun olarak birleştirilmesidir (Sağlam, 1998: 191).

2. Net Konsolidasyon

Oransal konsolidasyon da denilen bu konsolidasyon yönteminde, ana şirketin yavru şirketteki iştiraki ile orantılı olarak, yavru şirketin varlık, borç ve sonuçları, konsolide bilançoda gösterilmektedir. Örneğin ana ortaklığın bağlı ortaklıktaki payı % 60 ise alacaklar kaleminin % 60'ı konsolide bilançoya alınır (Sağlam, 1998: 192).

E. Konsolide Finansal Tabloların Sınırları:

Konsolide finansal tablolar bir holdinge dahil bir çok şirketin faaliyet sonuçlarını topluca göstermek amacıyla hazırlandıklarından tabloların kullanımında ve analizinde aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. (Akdoğan ve Tenker, 1988: 219).

1- Konsolide tablolarda yer alan sonuçlar ve bu sonuçlara göre hazırlanan oranlar ortalama değer taşıdıklarından konsolidasyona katılan şirketlerin gerçek durumları tam olarak ortaya çıkmayabilir. Faaliyet sonuçları olumsuz olan bir şirketin durumu, faaliyet sonuçları olumlu olan şirketlerin etkisi ile olumlu olarak görülebilir veya söz konusu durumun tam tersi bir sonuçla da karşılanabilir.

2- Konsolidasyona katılan şirketlerin muhasebe sistemlerinin ve değerlendirme yöntemlerinin farklılığı konsolide finansal tabloların sonuçlarını saptırabilir.

3- Konsolide finansal tablolarda yer alan kâr, bir çok şirketin birleştirilmiş kârı olduğundan mali tablolarla ilgilenenler her bir şirketin gerçek kârının ne olduğu, bu kârın dağıtılıp dağıtılmayacağı konusunda tam bir bilgi sahibi olamazlar.

4- Konsolidasyona alınan şirketlerden bir veya bir kaçının yabancı bir ülkede faaliyette bulunması durumunda bu şirket veya şirketlerin durumu kur

dalgalanmaları nedeni ile konsolide finansal tablolara daha değişik bir şekilde yansiyabilir.

5- Konsolide finansal tablolar, konsolidasyona tabi tutulan her kuruluşun durumunun ayrı değerlendirilmesine imkan vermeyebilir. (Güvemli, 1990: 24)

6- Konsolide mali tabloların tahlilinde ortaya çıkan tahlil sonuçları, kuruluşların ayrı ayrı değerlendirilmesine göre farklılık gösterebilir. (Güvemli, 1990: 25)

IV. Konsolide Bilanço

A. Tanımı:

Konsolide tablolar içinde uygulamada en çok rastlanan tablo konsolide bilançodur. Konsolide bilanço, ekonomik topluluğu oluşturan işletmelerin bağımsız bilançolarının birleştirilmesi ile düzenlenen bilançodur.(Çetiner, 1996: 91) Bu bilançoya aynı zamanda holding bilançosu da denir.

Bir başka ifade ile konsolide bilanço, belirli kişinin ya da grubun kontrolü altında bulunan birden çok şirketin bilançolarının konsolidasyon tekniğiyle birleştirildiği tek bilançodur.(Durmuş, 1986: 385)

Yine başka bir tanımlamada ise konsolide bilanço “kurumlar topluluğundaki iki ya da daha çok başına buyruk kurumun bilanço ve başarı hesaplarının bir çizelge üzerinde bir araya getirilerek birleştirilmesiyle oluşan bilançoya denir.” şeklinde ifade edilmektedir.(Çetin, 1997: 8)

Bir başka tanımda ise konsolide bilanço “Bir ana şirketin ve onun bütün bağlı şirketlerinin bütün aktiflerini, pasiflerini ve borçlarını bir bütün olarak bir araya getiren ve finansal durumu bir bütün olarak yansıtan” bir tablo olarak ifade edilmektedir.(Downes, 1991: 73)

B. Konsolide Bilançonun Düzenlenme Zamanları:

Konsolide bilanço ihtiyaç duyulduğu her zaman düzenlenebileceği gibi genellikle şu iki durumda düzenlenir.

1- Bağlı Ortaklığın Edinildiği Tarihte:

Bağlı ortaklık edinildiği tarihte hem bağlı ortaklığın hem de holding şirketin bilançoları hazırlanarak bunlar konsolide edilirler.

2- Hesap Dönemi Sonunda:

Bağlı ortaklığın edinildiği yılın hesap dönemi sonunda ve daha sonra her hesap dönemi sonunda holding şirketin konsolide bilançosu düzenlenir.

C. Konsolide Bilanço Düzenleme Esasları:

Konsolidasyonda ilk kural grup arasında yapılan işlemlerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu yöntem, bilançodan bilgi sağlayanlar için konsolide edilmiş bilançodaki gerçek rakamların görülmesini sağlar. İkinci olarak, ana şirket

tarafından yavru şirketin bütün hisseleri satın alınmasa dahi yavru şirketin bütün aktiflerinin konsolide bilançoda gösterilmesi gerekmektedir (Wood, 1989: 301).

Konsolide bilanço holding dışındaki işletmelere olan alacak ve borç ilişkilerini göstermek zorundadır. Bundan dolayı işletme ortaklarını ilgilendiren hesapların konsolide bilançoda elemine edilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, yavru şirketlere yapılan yatırımların da konsolide bilançoda gösterilmemesi gerekir (Anthony ve Reece, 1983: 375).

Konsolide bilançonun düzenleme esasları; Türkiye Muhasebe Standartları-5 Konsolide Finansal Tablolar Standardı'nın 21 ve 25. maddeleri arasında, Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkındaki Tebliğ, Seri XI, No: 10, Md. 6'da düzenlenmiş olup, söz konusu her iki yasada da konsolide bilançonun aynı ilke ve esaslar çerçevesinde düzenleneceği hükümlerine yer verilmiştir. Bu ilke ve esaslar aşağıdaki gibidir:

1- Topluluk şirketlerinin bilanço kalemleri ayrı ayrı toplanır.

2- Konsolidasyona alınan ortaklıkların sermayesindeki hisse veya payların defter değeri, konsolidasyona alınan ortaklığın öz sermayesine isabet eden tutar ile mahsup edilir.

3- Mahsup işlemi, bu ortaklık ilk defa konsolidasyona alındığı andaki defter değerine göre yapılır.

4- Mahsup işlemi, konsolide edilecek ortaklıkların hisselerinin iktisap edildiği anda tespit edilebilen aktif ve pasif değerlerine göre veya hisseler farklı zamanlarda iktisap edildiğinde, bu ortaklığın bağlı ortaklık olduğu tarihte yapılır.

5- Konsolidasyondan kaynaklanan olumlu fark aktifte Şerefiye olarak ve olumsuz fark (Negatif Şerefiye) ise pasifte uzun vadeli yabancı kaynaklarda gelecek yıllara ait gelirler grubunda gösterilir. Bu farklar 5 yıl içinde itfa edilir.

6- Konsolide bilançonun ödenmiş veya çıkarılmış sermayesi, ilke olarak, ana ortaklığın ödenmiş veya çıkarılmış sermayesine eşit olmalıdır. Konsolide bilançoda bağlı ortaklıkların ve kontrolü ana ortaklıkta olan iştirak ve bağlı menkul kıymetlerin ödenmiş veya çıkarılmış sermayesi yer almaz.

7- Topluluğa dahil ortaklıkların birbirlerine sermaye taahhütlerinden kaynaklanan borçlarının bulunması halinde bu borçlar, ilgili oldukları ödenmiş sermaye ve varsa hisse senedi ihraç primi alacaklarından indirilerek tasfiye edilir.

8- Topluluk şirketlerinin finansal tablolarında görülen "Bağlı ortaklıklar sermaye payları değer düşüş karşılıkları", "İştirakler sermaye payları değer düşüş karşılıkları" ile ilgili gider hesapları konsolide finansal tablolarda düzeltme yapmak suretiyle kapatılır.

9- Yapılan toplama işleminden, topluluğa dahil ortaklıkların birbirlerinden olan alacak ve borçları karşılıklı olarak indirilir.

10- Topluluğa dahil ortaklıkların birbirlerinden satın almış oldukları dönen ve duran varlıklar, ilke olarak, bu varlıkların topluluğa olan ilk

maliyetleri üzerinden gösterilmelidir. Bu nedenle, gerekli düzeltmeler hesaplanarak konsolide bilanço'ya yansıtılmalıdır.

11- Topluluğa dahil ortaklıkların stoklarına ilişkin topluluk içi mal alım ve satımından doğan kar, konsolide finansal tablolarda "Brüt Satışlar", "Satışların Maliyeti" ve "Stok" hesaplarından oranı dahilinde indirim tabii tutulurlar. Stoklara ilişkin topluluk içi mal alım satımından doğan zarar ise finansal tablolarda aynı hesaplara oranına uygun olarak eklenir.

12- Topluluk içinde alım ve satıma konu olan amortisman tabii duran varlıklarla ilgili topluluk içi işlemler nedeniyle oluşmuş gelir ve gider kalemleri arındırılır. Bu kalemin konsolide finansal tablolara yansıtılması için şu işlemler yapılır: Satış Kar ve Zararının yanı sıra satış nedeniyle doğan yeni koşullarda yapılan hesaplamalar arasındaki amortisman farkları ile yeniden değerlendirilmesi halinde, yeniden değerlendirme değer artışı farkları ilgili hesaplarla karşılıklı olarak mahsup edilerek konsolide finansal tablolarda düzeltme işlemi tamamlanır.

Bu kar ve zararın, konsolide net kar ve zararının % 5'ini aşmaması durumunda yukarıda belirtilen mahsup işlemleri yapılmayabilir.

D. Konsolide Bilanço Düzenlenişine İlişkin Örnek:

Konsolide bilanço düzenlenirken aşağıda belirtilen durumların varlığı bilançonun düzenlenişini etkileyecektir.

1- Ana ortaklığın bağlı ortaklığa sahiplik oranı % 100 olabileceği gibi daha küçük bir oranda olabilir.

2- Ana ortaklık, bağlı ortaklıktaki payı, defter değerine eşit bir bedelle elde edebileceği gibi defter değerinin altında veya üstünde bir bedelle de elde edebilir.

3- Ana ortaklığa bağlı sadece bir bağlı ortaklık bulunabileceği gibi birden fazla bağlı ortaklık da bulunabilir.

4- Ana ortaklıkla bağlı ortaklıklar arasında ya da bağlı ortaklıkların kendi aralarında alış-veriş ilişkisi bulunabileceği gibi böyle bir ilişki bulunmayabilir.

5- Ana ortaklığa bağlı olan ortaklıklar sadece bağlı ortaklık durumunda olabileceği gibi bağlı ortaklık veya ortaklıkların her biri bir ana ortaklık durumunda olabilir. Yani bu bağlı ortaklıklara bağlı, başka bağlı ortaklıklar da bulunabilir. Bu durumda zincirleme konsolide bilançoların düzenlenmesi gerekir.

Aşağıda verilen örnekte bir ana şirket ile iki bağlı şirketin bilançoları konsolide edilmiştir. Konsolidasyon yöntemi olarak Türkiye Muhasebe Standartları'nda benimsenen Brüt Konsolidasyon Yöntemi seçilmiştir. Ayrıca yapılan işlemlerin sade ve anlaşılır olabilmesi için rakamlar küçük tutulmuştur.

Beyaz Holding AŞ. aşağıda bilançoları verilen A ve B anonim şirketlerini satın almıştır.

- 1- A Anonim Şirketi hisselerinin tamamını 1.000 TL'na almıştır.
2- B Anonim Şirketi hisselerinin % 80'ini 1.200 TL'na almıştır.

Beyaz Holding AŞ..... Tarihli Bilançosu

Aktif			Pasif		
I. DÖNEN VARLIKLAR		2.000,-	III- KISA VAD. YAB. KAY.		1 000,-
A- Hazır Değerler	500,-		A- Mali Borçlar	200,-	
B- Menkul Kıymetler	300,-		B- Ticari Borçlar	600,-	
C- Ticari Alacaklar	200,-		C- Diğer Borçlar	200,-	
D- Diğer Alacaklar	100,-		IV- UZ. VAD. YAB. KAY.		5 000,-
A. Aş + B. Aş.			V- ÖZ KAYNAKLAR		
E- Stoklar	900,-		A- Ödenmiş Sermeye	3.500,-	
II- DURAN VARLIKLAR		4 000,-	B- Kâr Yedekleri	1 200,-	
A- Mali Dur. Var.	2.200,-		C- Dön. Net Kârı	300,-	
B- Maddi Dur. Var.	1 500,-				
C- Mad. Olm. Dur.V.	300,-				
Aktif Toplam		6.000,-	Pasif Toplamı		6.000,-

A Anonim Şirketi..... Tarihli Bilançosu

Aktif			Pasif		
I. DÖNEN VARLIKLAR		1 500,-	III- KISA VAD. YAB. KAY		1.200,-
A- Hazır Değerler	400,-		A- Mali Borçlar	550,-	
B- Menkul Kıymetler	100,-		B- Ticari Borçlar	600,-	
C- Ticari Alacaklar	600,-		C- Diğer Borçlar	50,-	
D- Diğer Alacaklar	200,-		Beyaz Aş..	-	
E- Stoklar	200,-		IV- UZ. VAD. YAB. KAY.		
II- DURAN VARLIKLAR		500,-	V- ÖZ KAYNAKLAR		800,-
A- Mali Dur. Var.	-		A- Ödenmiş Sermeye	500,-	
B- Maddi Dur. Var.	300,-		B- Kâr Yedekleri	200,-	
C- Mad. Olm. Dur. Var.	200,-		C- Dön. Net Kârı	100,-	
Aktif Toplam		2.000,-	Pasif Toplamı		2.000,-

B Anonim Şirketi Tarihli Bilançosu

Aktif			Pasif		
I. DÖNEN VARLIKLAR		1.000,-	III- KISA VAD. YAB. KAY		200,-
A- Hazır Değerler	300,-		A- Mali Borçlar	50,-	
B- Menkul Kıymetler	100,-		B- Ticari Borçlar	100,-	
C- Ticari Alacaklar	150,-		C- Diğer Borçlar	50,-	
D- Diğer Alacaklar	200,-		Beyaz Aş		
E- Stoklar	250,-				
II- DURAN VARLIKLAR		700,-	IV- UZ. VAD. YAB. KAY		1.500,-
A- Mali Dur. Var	—		V- ÖZ KAYNAKLAR	1.200,-	
B- Maddi Dur. Var.	500,-		A- Odenmiş Sermeye	100,-	
C- Mad. Olm. Dur. Var	200,-		B- Kâr Yedekleri	200,-	
			C- Dön. Net Kârı		
Aktif Toplam		1.700,-	Pasif Toplamı		1.700,-

Beyaz Holding AŞ. ve A ve B Anonim. Şti. Tarihli Konsolide Bilanço Çalışma Tablosu

Bilanço Kalemleri	Beyaz Holding AŞ.	A Anonim Şti.	B Anonim Şti.	Eleminasyon İşlemleri		Konsolide Bilanço
				Borç	Alacak	
AKTİF						
I. DÖNEN VARLIKLAR	2.000,-	1.500,-	1.000,-		(100)	4.400,-
A- Hazır Değerler	500,-	400,-	300,-	---	---	1.200,-
B- Menkul Kıymetler	300,-	100,-	100,-	---	---	500,-
C- Ticari Alacaklar	200,-	600,-	150,-	---	---	950,-
D- Diğer Alacaklar	100,-	200,-	200,-	---	(100)	400,-
E- Stoklar	900,-	200,-	250,-	---	---	1.350,-
II- DURAN VARLIKLAR	4.000,-	500,-	700,-	(200)	(2.200)	3.200,-
A- Mali Dur. Var	2.200,-	---	---	---	(2.200)	---
B- Maddi Dur. Var.	1.500,-	---	500,-	---	---	2.300,-
C- Mad. Olm. Dur. Var.	300,-	300,-	200,-	---	---	700,-
KONS ŞEREFİYESİ	---	200,-	---	(200)	---	200,-
AKTİF TOPLAM	6.000,-	2.000,-	1.700,-	200	2.300,-	7.600,-
PASİF						
III- KISA VAD. YAB. KAY.	1.000,-	1.200,-	200,-	(100)	---	2.300,-
A- Mali Borçlar	200,-	550,-	50,-	---	---	800,-
B- Ticari Borçlar	600,-	600,-	100,-	---	---	1.300,-
C- Diğer Borçlar	200,-	50,-	50,-	(100)	---	200,-
IV- UZ. VAD. YAB. KAY.	---	---	---	---	---	---
V- ÖZ KAYNAKLAR	5.000,-	800,-	1.500,-	(2.300)	(300)	5.300,-
A- Ödenmiş Sermeye	3.500,-	500,-	1.200,-	1.700,-	---	3.500,-
B- Kâr Yedekleri	1.200,-	200,-	100,-	300,-	---	1.200,-
C- Dön. Net Kârı	300,-	100,-	200,-	300,-	---	300,-
E- Azın Pay.	---	---	---	---	(300)	---
PASİF TOPLAMI	6.000,-	2.000,-	1.700,-	2.300,-	300,-	7.600,-

Beyaz Holding AŞ. Tarihli KonsolideBilançosu

Aktif			Pasif	
I. DÖNEN VARLIKLAR		4 400,-	III- KISA VAD. YAB. KAY.	2.300,-
A- Hazır Değerler	1.200,-		A- Mali Borçlar	800,-
B- Menkul Kıymetler	500,-		B- Ticari Borçlar	1.300,-
C- Ticari Alacaklar	950,-		C- Diğer Borçlar	200,-
D- Diğer Alacaklar	400,-		IV- UZ. VAD. YAB. KAY.	
E- Stoklar	1.350,-		V- ÖZ KAYNAKLAR	5.300,-
II- DURAN VARLIKLAR		3.200,-	A- Ödenmiş Sermeye	3.500,-
A- Mali Dur. Var.	-		B- Kâr Yedekleri	1.200,-
B- Maddi Dur. Var.	2 300,-		C- Dön. Net Kârı	300,-
C- Mad. Olm Dur Var	900,-		D- Azın Pay.	300,-
Aktif Toplam		7.600,-	Pasif Toplamı	7.600,-

Konsolide bilanço çalışma tablosunda görüldüğü gibi, ana şirket ve bağlı şirketlerin aktif ve pasifleri toplanarak konsolide bilanço düzenlenmiştir. Bu işlemler yapılırken ana şirketin bağlı şirketlerden “Diğer Alacaklar” grubunda yer alan toplam 100,- TL tutarındaki alacağı ile bağlı şirketlerin ana şirkete olan “Diğer Borçlar” grubundaki toplam 100,- TL tutarındaki borçları karşılıklı olarak mahsup edilip konsolide bilançoya alınmamıştır. Ayrıca, ana şirketin bilançosunda yer alan 2.200,- TL tutarındaki ana şirketin bağlı şirketlere iştirak tutarını gösteren “Mali Duran Varlıklar” bağlı şirketlerin öz sermayesi (A- 800 TL, B- 1.500 TL x 0.80 = 1.200 TL). ile mahsup edilmiş olup bu işlem sırasında ortaya çıkan 200 TL tutarındaki konsolidasyon üstesi konsolide bilançoda şerefiye olarak “Maddi Olmayan Duran Varlıklar” grubu içerisinde gösterilmiştir. Yine ana şirketin B bağlı şirketine olan 1.200 TL tutarındaki (B şirketinin hisselerinin % 80’i). iştirak tutarının elde edilmesi için yapılan 1.500 TL tutarındaki ödemedir kaynaklanan 300 TL tutarındaki fark konsolide bilançoda “Azımlık Payları” olarak gösterilmiştir.

V. Sonuç

Bu çalışmada; holding şirketler tarafından düzenlenmek durumunda olan finansal tabloların konsolidasyonu incelenmiştir. Konsolide finansal tablolar hazırlanırken tablolarda yer alan bilgilerin gerçeğe uygun ve güvenilir bilgiler olmasına önem verilmelidir. Hukuk sistemimizde holdinglerle ilgili yasal düzenlemelere yer verilmediği görülmekte ayrıca mali tabloları birleştirilecek kuruluşlarda aranacak yasal düzenlemeler de bulunmamaktadır. Bu konuda Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan “Sermaye Piyasası’nda Konsolide Mali Tablolara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında

Tebliğ" taslağı bulunmakta olup bu tebliğ sadece Sermaye Piyasası Kanunu hükümlerine tabi işletmeleri bağlamaktadır. Diğer yandan TİMDESK tarafından hazırlanıp yayınlanan "*Konsolide Mali Tablolar Standardı*" nun uygulanması ihtiyarı olup herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bundan dolayı, gerek holding şirketler ve konsolide mali tablo hazırlamak durumunda olan diğer kuruluşlarla ilgili gerekse bu kuruluşların hazırlayacakları konsolide mali tablolarla ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Diğer taraftan konsolide mali tabloların gerçeğe uygun, sağlıklı ve güvenilir bilgiler sunabilmesi için konsolidasyon öncesi ana ortaklık, bağlı ortaklık ve iştiraklerin mali tablolarının enflasyonun etkilerinden arındırılmasına ve konsolide mali tabloları inceleyenlerin ise bu mali tabloların kullanımında belirtilen sınırlamalara dikkat etmeleri gerekmektedir.

Summary: The removal of national boundaries has recently increased competition between companies. In the face of increased competition, in order to survive, companies need to co-operate in many aspects. One way of achieving this sort of cooperation is to form conglomerate corporations. Financial reports in conglomerate corporations provide information only for the whole entity, not the individual subsidiaries. Thus, in order to see general performance of individual subsidiaries and the whole conglomerate company, financial reports need to be consolidated. In the light of Turkish Financial Accounting Standards and the Capital Market Law, this study focuses on different consolidation methods, consolidation of balance sheets of individual companies within the conglomerate corporation and the way in which these financial reports might be interpreted.

Kaynaklar

- Akdoğan, N. Ve Tenker N. (1988) **Finansal Tablolar ve Analizi**, Genişletilmiş 3. Baskı, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- Altuğ, O. (1986) **Holding Şirketlerde Muhasebe Düzeni**, Marmara Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 434, Fatih Yayınevi Matbaası, İstanbul.
- Anthony, R. N. ve Reece, J. S. (1983). **Accounting Text and Cases**, Irwin Homwood Illinois, London.
- Ataman, Ü. (1995) **Şirketler Muhasebesi**, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Ataman, Ü. **Tek Düzen Hesap Planı ve Mali Tablolar**, Türkmen Kitabevi, İstanbul 1997.
- Bayrak, A. (1992). "Tam Yükümlü Şirketler Topluluğunda Kâr ve Zararın Konsolidasyonu", *Vergi Dünyası*, s. 131.
- Çetin, A. (1997) "Finansal Tabloların Konsolidasyonu I", *Mükellefin Dergisi*, 57.
- Çetin, A. (1997) "Finansal Tabloların Konsolidasyonu II", *Mükellefin Dergisi*, 58.
- Çetiner, E. (1986) **İşletmelerde Mali Analiz**, Tutubay Yayıncılık, Ankara.

- Downes, J. **Dictionary of Finance and Investment Terms**, Second Edition, Barron's Financial Guides, London 1991.
- Durmuş, A. H. (1986) **Mali Tablolar Tahlili**, Nihat Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları, Yayın No: 410 / 644, İstanbul.
- Güvemli, O. (1980) "Birleştirilmiş Mali Tablolar", *Vergi Dünyası*, 112.
- Hatipoğlu, Z. (1996) **Ayrıntılı İşletme Finansı**, 2. Baskı, Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul 1996.
- Lewis, R. ve Firat, M. (1985) **Foundation in Accounting 2**, Prentice-Hall, International Inc. London.
- Methibay, Y. (1996) **Tüm Vergi Kanunları**, Seçkin Yayınevi, Ankara 1996.
- Methibay, Y., **Tek Düzen Hesap Planı Muhasebecilik ve Mali Müşavirlik Mevzuatı**, Seçkin Yayınevi, Ankara 1996.
- Sağlam, N. (1998) "Banka Mali Tablolarının Konsolidasyonu ve OYAK BANK AŞ.'de Bir Uygulama", *Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt XIX, 1-2.
- TMUDESK, **Türkiye Muhasebe Standartları (1997)**, TÜRMOB, Yayın No: 32, TMUDESK Seri No: 1, Ankara.
- Woot, F. (1989) **Business Accounting 2**, Pitman Publishing London.